

ET DUKKEHJEM

DET NORSKE TEATRET

Monna Tandberg, Ole-Jørgen Nilsen og Pål Skjønberg

Asta Voss og Monna Tandberg

OMKRING «ET DUKKEHJEM»

Den ytre modernisering som iblant blir prøvd for å «fornye» Henrik Ibsen og gjera den gamle «up to date», trur eg lite på. Arthur Millers omdikting av «En folkefiende» er neppe liv lage, og Hedda Gabler, Nora Helmer eller fru Alving i moderne eller abstrakte interiør blir underlege, rotlause plantar utan den aura av liv Ibsen skapte dei med. Ein kjem aldri utanom at hans «realistiske» skodespel frå 80–90-åra med alle sine røter er bundne til denne tid og dette miljø: først **der** blir dei organisk levande, først **der** får Ibsens personar atmosfære omkring seg, og ein slik **konkret** substans at vi kan identifisere oss med dei, oppleve deira konflikhtar og deira menneskekår som våre. Ja, nettopp i tids- og miljøavstanden ligg ein slags «verfremdung».

Eller for å bruke eit Ibsen-bilete: avstanden let oss sjå personar og konflikhtar «gjennom den hule hånd til vinning for perspektivet», og sett i dette perspektiv stig det tidlaust allmenneskelege fram, medan den tidsprega samfunnsproblematikken som eingong engasjerte så sterkt, glir bort og blir uvesentleg. Dersom vi ved ei scenisk framføring i dag fann på å plassere Nora i ein drabantbyblokk i den moderne velferdsstaten, ville ho verke hysterisk, ja fjollet, ikkje på grunn av sitt vesen, men på grunn av sine handlingar, fordi samfunnet er blitt så annleis – og også, til ein viss grad, forholdet mellom mann og kvinne. Meir enn kanskje noko anna Ibsensskodespel synest «Et dukkehjem» bunde til det samfunn og den tidsatmosfære stykket sprang ut av, heile det viktorianske borgarskap med sine bigotte moralomgrep står bak Helmer og er den kompakte majoritet Nora ut frå natur og intuisjon gjer opprør mot. Likevel er Nora som kvinnetype like aktuell i dag, og Helmer som mannstype. For bak dei individuelle drag som særmerkjer bankdirektør Torvald Helmer og hans fru Nora, skimtar vi arketypar – dei samlar i seg Kvinna og Mannen frå urtid fram til atomalderen. Trass i all skilnad er Torvald Helmer i slekt med Jason og Nora med Medea. Dei er så ulike som kvinner kan bli: Medea stig vill og primitiv ut av eit barbarisk miljø, Nora er ein fragil fugl, full av flagrande ynde, innestengd i det helmerske hus og det

Ole-Jørgen Nilsen og Monna Tandberg

viktoriaanske korsett, og tilsynelatende nøgd med **det** – berre eit og anna tonefall vitnar om at det ligg ei uro og ulmar i undermedvitet hennar. Begge femner vernande sine små barn da katastrofen nærmar seg – men begge ofrar dei, da mannen ikkje lever opp til deira kompromisslause krav, da han i skjebnetimen med si åtferd og med sine harde ord legg alt øyde: alt kjærleiksliv og alle illusjonar. Nora og Medea handlar som millionar kvinner i fortid og notid ut frå instinkt og intuisjon meir enn etter rasjonell tankeimpuls, og dei finn seg begge – når alt kjem til alt – like lite til rette i det mannsamfunn dei lever i, det samfunn som har prøvd å tvinge dei inn i **si** form. Og begge drøymmer om og ventar på «det vedunderlege»! Enkelte ventar kanskje livet til ende, men dei færraste går vel så lenge som Nora med **den** illusjonen. Til kvardags er det ein relativt sjeldan ting, det samliv mellom mann og kvinne som Nora drøymmer om, først vagt, seinare meir konkret i dei angest- og jubelfylte timar da ho ventar at det vedunderlege skal skje. Noras draum om det vedunderlege er ikkje berre knytt til den aktuelle situasjonen: Kva Helmer skal seia og gjera når han får vita den store løyndomen. Draumen er eit vaknande uttrykk for ukjende, uengasjerte krefter i Noras natur.

I «Et dukkehjem» er Ibsens «realistiske» dramaturgi under full utvikling; her var han i ferd med å skapa den stil som når si fullending med «Vildanden» og «Rosmersholm». Ibsen arbeider ikkje lenger berre med ord, som i «Brand» og «Peer Gynt»; scenedialogen er ein del av eit samansett instrument, der dekor, kostyme og teaterrekvisita også har ein streng dramaturgisk funksjon. Kvardagsdialogen og kvar detalj i scenebiletet får her i uvanleg grad meiningsberande og ofte symbolsk underklang, utan at den realistiske illusjon brytst. I så måte er «Vildanden» meisterverket. Ein like streng funksjonell heilskap har menneskeskildringa: alle andre personar i «Et dukkehjem» kastar indirekte lys over Nora, gjennom parallellitet eller kontrast, samtidig som dei er høgst levande individuelle karakterar i slekt med andre ibsenfigurar.

ET DUKKEHJEM

AV HENRIK IBSEN

regi og omsetjing: TORMOD SKAGESTAD
regiassistent: SIRI ROM
dekor: ARNE WALENTIN
kostyme: RANDI SKAHJEM/
ARNE WALENTIN
inspisient: KRZYSZTOF SELIGA

Grafisk formgjeving: Andreas Knispel
programred.: Tove Ellefsen
foto: Sturlason
trykk: Team-trykk

PERSONANE:

Nora	MONNA TANDBERG
Advokat Helmer	OLE-JØRGEN NILSEN
Doktor Rank	PÅL SKJØNBERG
Fru Linde	ELISABETH BANG
Sakfører Krogstad	EINAR WENES
Anne-Marie, barnejente hos Helmer	ÅSTA VOSS
Stuejenta	EVA SOLBAKKEN

Handlinga går føre seg heime hos Helmer.

Pause etter 1. akt.
Framsyinga varer 2 t. 45 min.

Monna Tandberg og Pål Skjønberg

I «Et dukkehjem» finst enno, dramaturgisk sett, reminisensar som kan minne om Scribe; visse meir ytre situasjonar kan verke arrangerte, men etter kvart som handlinga skrid fram og dramaet i Noras indre kjem i fokus, får skodespelet ein puls og eit liv og eit allmennmenneskeleg perspektiv som gjer intrigen sekundær: Den ytre spenning omkring brevet i postkassa blir eit uttrykk for den indre spenning Nora går og gøymer på. Det er ei spenning som slår ut i tarantellaen, der ho kan kamuflere angesten bak dansens villskap. I danserytmane sprengjer ho seg fri, og slik blir tarantellaen ein opptakt til den endelege frigjering ho gjennomlever i oppgjersscenen med Helmer.

Tormod Skagestad

Monna Tandberg og Einar Wenes

Eva Solbakken

Monna Tandberg og Elisabeth Bang

Monna Tandberg

Einar Wenes og Elisabeth Bang

